

Från Gruvvandringen: "Kônsta" i Solberga

Åhls hembygdsförening

Hjultorget 1, 793 41 INSJÖN
September 2018 Nummer 3 Årgång 19

Medlemsblad

Till alla Insjöbor och andra Åhlbor

Du håller nu i din hand Åhls hembygdsförenings medlemsblad. Detta nummer delar vi ut till alla som bor i Insjön och övriga Åhl, liksom vi gjorde förra året. Annars är det våra 800 medlemmar som får bladet, som vi ger ut fyra gånger om året.

Vår förening är en av de största hembygdsföreningarna i Dalarna, men vi vill gärna vara ännu fler medlemmar.

Du kan se en del av vad vi har på vårt program om du läser det som står under rubriken "Rapport från ordföranden" här nedanför och på nästa sida.

Om du är intresserad av att bli medlem kan du göra på något av följande sätt:

- Skicka ett mail till ahlshembygd@hotmail.com
- Ring till Mats Lyck, tel 070-524 01 93

Ange namn, postadress och ev. e-post-adress.

Att bli medlem kostar 100 kr per år för hela familjen eller 75 kr per år för bara en person.

Om du blir medlem i år gäller avgiften även för hela år 2019.

Välkommen som ny medlem!

Rapport från ordföranden

Kära hembygdsvänner och Åhlbor!

September, den första höstmånaden. Vi har väl minst sagt haft en märklig sommar med tropisk värme och ofantlig torka som lett till skogsbränder och små skördar för våra livsmedelsförsörjare, bönderna. I Åhls hembygdsförening arbetar vi dock med stor entusiasm oförtrutet vidare.

Midsommarfirandet inleddes med bindning av rumpa och kransar som utfördes entusiastiskt i hållande regn av tappra traditionsbärare. På midsommar sken dock solen på oss och majstången kunde resas med hjälp av starka armar, påhejande publik och spelmän. Barn och vuxna dansade sedan de traditionella danslekarna kring stången. Tack alla ni som kom och bidrog till att traditionen förs vidare. Vi var ca 450 personer samlade på Vattberget.

Att Leksand firar 700 år har kanske inte undgått er. Åhl är ju en del av Leksand och vi har också bidragit till firandet genom att en av Gruvvandringarna ingick som en aktivitet i firandet. Vi hade också **öppet hus** den 5 augusti på Minnesgården, Åhlenpaviljongen, Dräktkammaren och Skolmuseet med kaffeservering i Skolan. Den dagen kunde man också gå den guideade turen "Det företagsamma Insjön". Ett 10-tal personer vandrade runt Vattberget och fick kunskap om entreprenörsandan som funnits och fortfarande finns här i Åhl.

Årets **medlemsresa** till Stora Skedvi blev uppskattad och glädde mig mycket.

Reportage och bilder på nästa uppslag.

Terminsstarten för nya elever på **Sätergläntan** inleddes med en vandring med kaffekorgar ner för Knippboberget till

Minnesgården, där vi visade våra hus och samlingar och Dräktkammaren.

Jag hoppas att du hittar intressant läsning i detta Hembygdsblad med både historia och nutid. Kanske Du som inte redan är medlem i Åhls hembygdsförening kan tänka dig att bli medlem och stödja vår verksamhet.

Hjärtliga Hembygdshälsningar
Roger Arvidsson, ordförande

Några andra aktiviteter som vi haft under sommaren:

Gruvvandringar

Varje onsdagskväll i juli anordnade vi som vanligt vandringar med guide i gruvområdet vid Solberga. Flera grupper har också gått vid andra tider, både med guide och enskilt. Informationsskyltar finns uppsatta, även på en andra led som utgår från Helgbo, den s k Järnfyrn.

Åhlénpaviljongen

Under sommaren och fram till mitten av augusti och på Claskalaset har vi som vanligt haft paviljongen öppen med utställningen om Det företagsamma Insjön.

Måndagsvandringar

Varje måndagsmorgon samlas ett 20-tal pigga Insjöbor utanför ICA för att vandra ett

par timmar till någon intressant plats i omgivningen. Vi besöker ofta platser i Åhl som många aldrig har besökt tidigare.

Insjön förr och nu

Det är namnet på en studiecirkel som vi i samarbete med PRO har varannan torsdag från 13 sept. på Insjöns Teater. Då berättar vi för varandra om allt som vi kommer ihåg från gamla tider. Lite släktforskning och identifiering av foton blir det också. Höstens ämnen är ännu inte bestämda.

Hembygdsföreningens byggnader

Vi äger många byggnader som alla måste underhållas för att bli bevarade för framtiden:

-På Minnesgården på Vattberget finns 13 hus från 1500- till 1800-talet.

-Insjöns Teater är en stor byggnad på Vintergatan som det går bra att hyra för olika tillställningar – privat eller föreningar.

-I Åhlénpaviljongen på Hjultorget finns vår företagsutställning.

Visning av våra museer

Minnesgården på Vattberget, Dräktkammaren på Insjöns Teater och Skolmuseet på Sockenvägen visar vi för dem som är intresserade.

Junkar Bertils fond: Medel kan sökas hos Åhls hembygdsförening av den som gör eller gjort beaktansvärda insatser för Åhl och dess invånare. (Se adress nedan.)

Vandringsleder

/Lars-Erik Danielsson

Vandra på de leder som Åhls hembygdsförening har gjort i ordning i skogarna runt Insjön. Utgår från:

FISKDAMMARN – 1 km före Solberga

”GRUVVANDRINGEN” i det intressanta gruvområdet. 5 km

Även guidade vandringar varje onsdag kl. 18 i juli

HELGBO – vid skogsbilvägen från badet

”JÄRNFYRAN”

Sommarbergets gruvor – Predikstolsgruvan - Stålgruvan – Svedjegruvorna. 4 km

AHRNEBERGS VÄG - Köpcentrum V

2 leder på Ålheden: 8 km och 13 km

KNIPPBODARNA – nedanför

majstångsplatsen

2 leder: 3 km och 6 km

Lederna är markerade med orange färg.

Lederna, utom på Ålheden, kan ha blöta passager. Stövlar eller vattentäta skor rekommenderas.

I bl.a. Åhlénpaviljongen (sommartid) och hos Lundhags vid Hjultorget kan du titta på/köpa kartor med lederna markerade.

Lederna har renoverats med stöd från Leksands kommun.

Åhls hembygdsförenings medlemsblad.

Föreningens adress: Hjultorget 1, 793 41 INSJÖN

- Adressändring kan anmälas på någon av ovanstående adresser eller tel 070-524 01 93.

Föreningens bankgiro: 725-4154

Föreningens tel: 0247-413 60 eller 076-949 65 20 Swishnr: 123 379 11 67.

Ansvarig utgivare: Roger Arvidsson

Föreningens e-postadress: ahlshembygd@hotmail.com

Redaktör: Hans Hellström

Föreningens hemsida: www.hembygd.se/ahl

Medlemsresan */Roger Arvidsson*

Årets medlemsresa blev i augusti i år en dagsutflykt till Stora Skedvi, en av Dalarnas äldsta socknar. Som ny ordförande i vår förening ville jag gärna visa min fädernebygd, så det var givet att det var det som blev målet. Vi besökte St. Skedvi vackra kyrka som har fantastiska valvmålningar och är rik på inventarier.

Altartavlan och takmålningarna beskrivs av Roger A

Efter det begav vi oss till Kullinariet och Skedvibröd där vi fick en guidad visning av saluhallen och fick även se hur man bakar Skedvibrödet för hand och gräddar i vedeldade ugnar. Vi åt även lunch där.

Foton: Anders Hollsten, Hans Hellström

Skedvibrödet gräddas

Efter det begav vi oss till hembygdsgården som ligger vackert vid älven. Vi blev guidade där av St. Skedvi hembygdsförening och fick bland annat höra om söderhavsfararen Carl Wilhelm Östberg och se en samling saker som man knappast väntar sig se på en svensk hembygds-gård. Vi fick även höra om Skedviplogen, som revolutionerade jordbruket i Sverige.

Skedviplogen undersöks av Anders H

Det är kanske inte så ofta man besöker ”Skäve” eftersom det ligger lite på sidan om allfarvägen upp till Dalarna men har i alla fall 25 åhlbor sett hur det ser ut där.

Insjön förr och nu */Stenåke Petersson, Hans Hellström*

I denna studiecirkel har ett 20-tal personer under flera år – i samarbete med PRO – ägnat sig åt alla möjliga och omöjliga ämnen. I våras gjorde vi bl a en djupdykning i byn Oxberg, som är den ostligaste byn i Åhl. Som avslutning på detta gjorde vi i slutet av augusti en utflykt dit.

Oxberg är en blandby - både fåbodlägenheter och fastboende finns. Går man långt tillbaka – sent 1600-tal och fortsätter framåt genom

längderna framgår det tydligt att det är fåbodar under Holen, Heden, Sätra, Tunsta och Brenäs som äger det mesta av marken och som satt upp gårdar för dem som säsongvis bodde där uppe och skötte sysslorna på fåboden. Det var långt från socknens befolkningstäta byar i väster ut till Oxberg. Det var inte tal om någon dagspendling där inte!

Utflykten till Oxberg bestod i en rundvandring i byn med Laila Spik som kunnig vägvisare samt flera bybor. Hon är uppväxt i byn och berättade mycket om hur roligt det var att umgås och leka med de andra fem barnen i byn. Vi fick också se det sanatorium som Grycksbo Pappersbruk drev i Oxberg för sina anställda. Byn är känd för sin rena luft och därför lämplig för de lungsjuka. Spelmanen mm Leander Johansson hade också sin gård i byn.

Leander Johanssons hus i Oxberg med hans familj

Båda dessa fastigheter bebos numera av familjer som flyttat dit och ägnar sig åt hundar, getter, kor mm. För övrigt kunde vi se att de flesta gårdar som funnits tidigare hade rivits, vilket skedde när Grycksbo Pappersbruk köpte många av fastigheterna i början av 1900-talet.

Den intressantaste gården vi besökte var kanske Janis Hölä (=hållet). Nu var det inget hål men det ligger lite lägre än övriga byn, som ligger på hög höjd. Den nuvarande ägaren, som bor i Falun, hade mycket lite information om vilka som bott på gården och vi kom överens med honom att ta reda på lite fakta.

Jag, Stenåke, har gjort några djupdykningar för att med kyrkböckernas hjälp kunna reda ut sakernas läge. Vistades man på fäboden i Oxberg säsongvis syns man inte i husförhörslängderna som bosatt där uppe. När det var tid för husförhör var man hemma i byn.

Av handlingarna till Storskiftet 1818 - 20 av inägorna till Oxberg framgår att Littera F, nr 6, ägs av Janis Anders Anderssons änka, som i husförhörslängden är skriven på Holen nr 9. Kartan visar bilden av en kringbyggd gård som i texten kallas Janis tågten. Första gången jag kan se en Janis dyka upp i kyrkans längder över Oxberg är 1871-80. Då bor änkan Brita Olsdotter, född 1828, änka efter Janis Per Persson, f 1830,

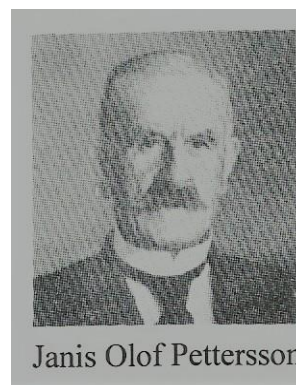
där med sina tre barn, Brita, f 1856, Per f 1859 och Olof f 1863. De hade tidigare bott i Holen. Janis Per Persson var född 1830 men dog redan 1863, ett halvår efter att yngsta sonen Janis Olof hade fötts.

Jag kan tänka mig att gården i Holen behövdes till någon annan och att änkan då fick ta barnen med sig och flytta upp till fäboden i Oxberg och försöka göra det bästa av situationen. Dessvärre blev inte heller hon särskilt gammal, hon dog redan 1874. Barnen var då 18, 15 och 11 år gamla. Hur man ställde det för dem framgår inte men det tycks som om de bodde kvar på gården. Kanske klarade de sig själva med lite hjälp från släkten i Holen – de var ju nästan vuxna med den tidens mått mätt. Alla tre barnen kallade sig Pettersson i efternamn.

För dottern Brita, född 1856 står att hon har tjänst vid Grycksbo som lagårdspiga och att hon 1885 flyttar till Stora Kopparbergs församling – gissningsvis till Grycksbo.

Sonen Per född 1859 har noteringen att han har tjänst som kusk vid Nya Hotellet i Falun och att han flyttar till Stockholm 1882.

Minstingen Olof noteras ha tjänst i Brenäs och flyttar 1885 till Holen där han blir dräng hos handlanden Björ Erik Andersson. Janis Olof blir så småningom en framgångsrik person med skogsaffärer som bas och bor större delen av sitt liv i Almunge som trävaruhandlare och disponent för Länna Bruk och var en av dem som startade Insjöns Sågverks AB.

Janis Olof Pettersson

Gården öde efter att barnen Janis flyttat därifrån är svår att tyda, men några av dem som finns nämnda är Erik Blomkvist från Bjursås, Karl Julius Eriksson från Svärdsjö med hustru och sex barn samt Knut Arvid Fritz från Amsberg med hustru och åtta barn.

Ett nästan bortglömt konstverk i Insjön /Stenåke Petersson

Insjöns centralskola invigdes 1953. Det var en stor satsning av en liten landskommun som Åhl men också en nödvändig satsning för att möta tidens krav på breddad och fördjupad utbildning för befolkningen. Ännu var inte enhetsskolan/grundskolan genomförd men utredning pågick och beslutsfattarna i Åhl kände säkert vartåt vindarna blåste.

Är du under 75 år och uppvuxen i Åhl har du med största sannolikhet tillbragt ett antal år av din tid i detta skolhus och säkerligen sprungit upp och ned för trapporna i det stora trapphuset åtskilliga gånger.

Minns du det stora konstverk som täcker trapphusets tre sidor? En stor, fantastiskt fin och fantasieggande muralmålning med bilder från tusen år av Åhl-historia, utförd av konstnären Gösta Liljeström 1953, i samband med bygget av skolan.

Gösta Liljeström var född 1915 i Stockholm. Han gifte sig 1947 med konstnären Renata Boëthius, född 1923 i Finland. Hon var dotter till professor Axel Boëthius som i sin tur var son till professor Simon Boëthius som var son till prosten i Åhl, Daniel Edward Boëthius.

Släkten Boëthius har haft en stark koppling till Åhl ända sedan Daniel Edward tillträdde som prost 1856, en koppling som fortfarande lever kvar. På Vattberget har familjen ett fritidshus och på Vintergatans ”nedsida” bor Mikael Liljeström, son till konstnärsparet Gösta och Renata

Liljeström i det hus där hans föräldrar bodde ett antal år under sena 1940- och tidiga 1950-talen.

Makarna Liljeström gick skilda vägar i mitten av 1950-talet men var bosatta i Insjön när Gösta utförde den här stora målningen. (Mer att läsa om Gösta Liljeström som hans hustru finns på Wikipedia).

Under många år har den här målningen levt en något glömd och undanskymd tillvaro. När jag frågat mig för om den bland före detta elever av de mest skiftande årgångar visar det sig att många inte alls har något minne av den. Andra minns att det var någonting målat i trapphuset men kan inte minnas vad. Ett fåtal är det som kunnat säga att de sett den och som satt sig in i vad den föreställer.

Under våren 2018 har fastighetsägaren, Leksandsbostäder, satt upp ny belysning i trappan. I det nya ljuset har målningen fått en helt annan lyster. Silverskorna på Solbygubbens häst riktigt gnistrar och man kan med fantasins hjälp höra vingslagen från Insjöns svanar.

På väggen invid målningen finns en tavla med konstnärens egna anteckningar om verket och vad han velat lyfta fram ur historien. Den texten återfinns du på nästa sida.

Förhoppningsvis ska det gå att få till en visning av verket så att den intresserade ska kunna ta del av det på plats, sitta en stund i trappan och låta ögonen följa det historiska skeendet. Till detta ber vi att få återkomma med information längre fram.

Insjöns skola: Del av målningen

Foto: Stenåke Petersson

Liljeströms text till målningen på föreg. sida:

Jag har velat ge en skildring av Åhls historia, en bildfläta, ett mönster som löper längs väggarna och på sitt enkla vis berättar om denna bergslags och bondebygds öden. På vänstra långväggen har jag målat den tid då odlingen här i bygden bröt fram i en oviss kamp, då björn och lo rådde i skogarna, då heden tro och kristen stred om herraväldet i sinnena, som sagorna berättar det.

Bland dem har jag valt måla sagan om jättekvinnans klockrov och jättarnas dystra nesa, som man trodde, att de stod med huvudet lutat i händerna och armbågarna mot kyrktaket. Kanske var det höst- och vinterstormarna, som man så tolkade.

Jag har målat Mariabilden i Åhls kyrka, hon som gav fisk i älven, säd på åkern och skydd mot mörkrets makter.

Den tiden då Sverige kämpade för sin självständighet och blev ett centralt styrt rike har jag målat sägnen om hur kvinnorna klädde Vattbergets träd till en bondehär och danskarnas flykt. Ävensom då Gustaf Wasas skattepålager gick ut över kyrkklockorna, upproret häröver, den myndige bergsknappen Nils i Sörby på silverskodd häst framför bondehären.

Tre slags gruvor finns i Åhl: silver, koppar, järn. Gruvfältens varpar, roströk och röken från de otaliga milorna avslutar väggen.

Missnöje jäste bland gruvornas folk och gruvbokhållaren Schedin blev ledare för den folkresning som kallades Stora Daldansen. Han och hans män är målade mot röda skyar upptill på kortväggen, ovanför ”kônsta”, det stora Gruvhjulet i Solberga.

Men gruvorna sina, gruvarbetarna gå hem. Åhl lever på jordbruk, kolning, forning och

herrarbete. Framför allt forning vintertid. Vi se dem dra iväg över isarna. Detta är vänstra delen av kortväggen.

Till höger har jag målat Åhlskullor, vars dräkt givit mig det glada färgackordet, Åhlbygdens eget, som utvecklats och varierats över hela målningen.

Åhls gröna sommar, röda höströnnar, myrarnas trana och barnens lek, som blir värv. Enkla lek-saker, kor av grankottar. Smått om arbetstillfällen var det senare hälften av förra århundradet. Nära hälften av befolkningen utvandrade därför till Amerika.

Högra långväggen börjar med att Per Israel Tidigs sitter och grubblar vid sin Amerikakista om han ska fara eller inte. Bredvid honom ses emigranter som taga farväl. Man drog bort för att skaffa en lyckligare (tillvaro) framtid – västerut.

Folkmusiken som följde med dem på färden, kanske också kistmålarrens liljor och rosor blev en del av deras hemlängtan.

Åhl var ett brutet träd, men med friska skott. Handlingskraftiga män som Åhlmans Olle, Back Olle, J.P. Åhlén och Wiklund. De gav bygden nytt liv och en rask utveckling följde, som gjort Insjön till ett av de verksamaste samhällena i landet. Åhlén och Holms affärslokaler, sågen, järnvägsbron, beteckna några etapper i denna utveckling. Mot älven blickar Simon Boëthius.

Det är vår. Svanarna, Åhls svanar, som Carl Linnéus skriver om, lyfta i soldiset.

Med bron som byggs nu i år över älven slutar jag min skildring med en liten blick in i framtiden. För barnen i skolan har jag målat för att hjälpa dem förstå och älska sin bygd och jag hoppas de ska minnas mina bilder även längre fram i livet.

Det företagsamma Insjön

/ Hans Hellström

Hur står det till med Det företagsamma Insjön numera? I boken i detta ämne som gavs ut 2012 fanns en detaljerad analys av hur företagsstrukturen såg ut 2011. Här jämförs detta med hur det ser ut nu 2018. Uppgifterna är hämtade från Näringslivsregistret som finns på kommunens hemsida.

2011 fanns det i Åhl ca 190 företag. Ca 50 av dessa hade mer än en person anställd, totalt sysselsatte dessa ca 1400 personer. Dessutom fanns ca 140 enmansföretag som sysselsatte ett 100-tal personer, varav många endast på deltid. Företagaren hade alltså även en annan anställning vid sidan av sitt företag.

2018 finns det i Åhl ca 210 företag. 46 av dessa har mer än en person anställd, totalt ca 1350 personer. Dessutom finns ca 160 enmansföretag som sysselsätter ett 100-tal personer.

Totalt har det således netto tillkommit ett 20-tal företag. Det är hela 130 företag som startats under dessa sju år, dvs i medeltal 19 per år. 110 företag har dock lagts ner. Alla dessa förändringar avser små företag, de flesta enmansföretag.

Hur ser det ut i några olika branscher?

Inom **tillverkning** finns idag 21 företag med ca 270 anställda. De helt dominerande är Bergkvist Insjön, Tomoku Hus och Helldéns Svets.

10 företag har tillkommit och 16 har försvunnit, alla små.

Inom **byggbranschen** finns idag 27 företag med ca 60 anställda. 20 företag har tillkommit och 15 har lagts ner.

Inom **handel** finns idag 45 företag med ca 950 anställda, dvs det är den helt dominerande branschen, där förstas Clas Ohlson svarar för huvuddelen. Det finns 11 partihandelsföretag och 25 detaljhandelsföretag. Dessutom finns 9 företag som sysslar med bilar inkl reparationer. 15 nya företag har tillkommit och 15 har försvunnit.

Inom området **konsultverksamhet** har stora förändringar skett under de senaste åren. Det finns där 35 företag, alla enmansföretag. Där har inte mindre än 40 nya företag tillkommit. De sysslar bl.a. med film, datateknik, övrig teknik och

design. Ett 25-tal företag av denna typ har även lagts ner.

Inom **vård, omsorg och personlig service**, t.ex. fysioterapi och kroppsvård finns 21 företag, samtliga enmansföretag. 15 företag har tillkommit och lika många har försvunnit inom detta område.

Det finns också 14 enmans **kulturföretag**.

Övriga branscher med företag i Insjön är **skogsskötsel, energi, transporter, hotell och restauranger, banker, utbildning och diverse tjänster till företag**, sammanlagt 47 företag. Här finns några med många anställda, sammanlagt har dessa branscher ca 120 anställda.

(Jordbruk och skogsförvaltning anges i denna beskrivning inte som företag.)

Befolkningen i Leksands kommun Källa Statistiska Centralbyrån

Befolkningen i kommunen utvecklas inte på det sätt som har planerats. I den översiktsplan som har beslutats 2014 förutsätts en befolkningsökning på 200 personer per år. Under åren 2015 - 2017 har antalet invånare ökat med 402 personer eller 134 per år i genomsnitt.

Av tabellen nedan framgår att ökningen från 2014 är relativt störst i Leksand (3,3%). I Åhl har ökningen bara blivit 1,2%. Detta är väl en följd av att all byggnation av nya bostäder under senare år

i stort sett helt har skett i Leksands Noret. Det ska bli intressant att se hur den nu snart färdiga etapp 1 av nya lägenheter på Sandgården kommer att påverka befolkningsutvecklingen i Åhl.

Hittills har befolkningsstatistiken angetts per församling, men från 2016 ska det i stället heta distrikt. Vi bor alltså kyrkligt i Åhls församling men befolkningsmässigt i *Åls distrikt*, det som för i tiden hette *Åls socken*.

Distrikt	dec 2010	dec 2014	dec 2015	dec 2016	dec 2017
Leksand	10105	10058	10142	10267	10390
Djura	702	653	650	641	644
Siljansnäs	1898	1801	1804	1877	1848
Åhl	2735	2740	2744	2738	2772
Kommunen	15440	15252	15340	15523	15654

Den nya Sidenvägen

/Hans Hellström

Den 17 september 2018 skrevs än en gång historia i Insjön. Då gick nämligen den första leveransen med virke från Bergkvist Insjön till Kina hela vägen med tåg i stället för med båt. Det

var dessutom den första transporten från Sverige via denna nya led. Premiärtåget avgick, efter en invigningsceremoni, från Insjöns Hamn kl 10.51, se nedan.

Lågt intresse för politik i Åhl nuförtiden /Hans Hellström

Efter det nu avklarade valet till kommunfullmäktige i Leksands kommun ser det ut att bli bara 6 ledamöter och 2 ersättare som bor i Åhl - av totalt 49 ledamöter plus ca 25 ersättare, d v s bara 11 % från Åhl. Befolkningen i Åhl utgör 18 % av hela kommunen. I Siljansnäs är det ännu sämre, endast 6 % av kommunfullmäktige kommer därifrån. Befolkningen utgör där 12 % av hela kommunen.

Under den förra mandatperioden var det bättre. Då var faktiskt 18 % från Åhl. Så det blir under de närmaste fyra åren de ledamöter som bor i f d Leksands socken som i huvudsak kommer att bestämma hur det ska bli i Åhl och Siljansnäs – inte de som bor där! Annat var det med åhlbornas engagemang före 1974 då vi hade en egen kommunfullmäktigeförsamling här med ca 25 ledamöter!

Helgbo kraftstation /Lars Mäx, Hans Hellström

Visste du att det funnits en kraftstation i Åhl? Den legendariske Bäck Daniel var ägare av Insjöns Tegelbruk mellan 1916 och 1939.

Tegeltillverkningen krävde mycket elkraft till brännugnarna. Bäck Daniel ansökte om att få ansluta sig till Insjöns Elektriska Belysningsförening och hade dessutom önskemål om att, som storkonsument, få ett mycket förmånligt elpris. Hans begäran avlogs med förklaringen att man inte ansåg att ledningsnätet skulle tåla den ökade belastningen.

Hur löste Bäck Daniel då sitt problem? Som den driftiga person han var, lät han år 1932 bygga en egen kraftstation i Helgån-Helgnäsån vid utloppet från Helgsjön. Han blev självförsörjande på el. Även den nye ägaren av tegelbruket efter branden 1939 drev kraftstationen, som var i bruk till 1966 när tegelbruket lades ner.

Helgnäsån hade emellertid redan långt tidigare utnyttjats som kraftkälla, dock inte elkraft. Sedan århundraden tillbaka fanns där sex skvaltvarnar. Dessa inköptes år 1804 av Bergslaget, efter att de hade övertagit Insjöns koppargruva, driven av Åhls bönder under 1700-talet. Ett vattenhjul uppfördes och en tre! kilometer lång stånggång (en kort sådan finns nu på Hjultorget) anlades för att föra över kraften till Insjöns koppargruva. Denna anläggning fanns kvar 1804 – 1847.

Som ersättning för skvaltvarnarna anlades i början av 1800-talet en kvarn med överfallshjul. Där installerades också i början av 1900-talet en generator som fram till år 1922 levererade el till Helgbo by. Malning i Helgbo kvarn pågick till år 1940. Kvarnbyggnaden finns fortfarande kvar renoverad från år 1989 av Lars-Erik Danielsson, efter att den under några årtionden var flyttad till Nedre Heden.

Källor: G. Boëthius: Åhls sockens historia häfte 4. L-G Rinaldo: Leksand-Rättvik en bygd med kraft. P. Johannes: Bäck Daniel – en dunderkarl.

*Helgbo kraftstation idag.
Foto Lars Mäx*

*Helgbo kvarn när den var i drift
Foto Uno Långberg*